

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Практика (виробнича)

Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
Код та назва спеціальності, галузь знань	D3 Менеджмент D Бізнес, адміністрування та право
Тип та назва освітньої програми	Освітньо-професійна програма «Менеджмент»
Статус навчальної дисципліни	Обов'язкова компонента (ОК-9)
Курс, семестр викладання	1 курс, 2 семестр
Трудомісткість навчальної дисципліни	10 кредитів ЄКТС (300 академічних годин)
Мова викладання	Українська
Кафедра	Менеджменту та маркетингу
Факультет	Бізнесу та соціальних комунікацій

Розробники / викладачі

СТАНІСЛАВИК Олена В'ячеславівна,
професор кафедри менеджменту та маркетингу
доктор економічних наук, професор

E-mail: elenastanislavyk@ukr.net

Консультації: вівторок з 13⁰⁰ до 14⁰⁰ год.,
кабінет 324 (головний корпус)

Мета практики	полягає у розвитку вмінь і навичок проектно-дослідницької, інформаційно-аналітичної, діагностичної, інноваційної та консалтингової діяльності для вирішення прикладних проблем управління підприємницькими структурами, удосконалення системи управління їх діяльністю в сучасних умовах господарювання; набуття вміння адаптації теоретичних положень, методичного базису, передового управлінського досвіду діяльності до умов конкретного підприємства (організації); закріплення практичних навичок здійснення економічного дослідження, формування його правового, інформаційного та методичного забезпечення, виходячи із суті вирішуваних проблем та обмежень, що пов'язані з діяльністю конкретного підприємства (організації); впровадження розроблених пропозицій та рекомендацій у практичну діяльність підприємства (організації).
Компетентності, формуванню яких сприяє практика	<p>ЗК-1. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.</p> <p>ЗК-2. Здатність до спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).</p> <p>ЗК-3. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.</p> <p>ЗК-4. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.</p> <p>ЗК-5. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).</p> <p>ЗК-6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).</p> <p>СК-4. Здатність до ефективного використання та розвитку ресурсів організації.</p> <p>СК-5. Здатність створювати та організовувати ефективні комунікації в процесі управління.</p> <p>СК-6. Здатність формувати лідерські якості та демонструвати їх в процесі управління людьми.</p> <p>СК-8. Здатність використовувати психологічні технології роботи з персоналом.</p> <p>СК-9. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, приймати ефективні управлінські рішення та забезпечувати їх реалізацію.</p>
Програмні результати навчання	<p>ПРН-2. Ідентифікувати проблеми в організації та обґрунтовувати методи їх вирішення.</p> <p>ПРН-3. Проектувати ефективні системи управління організаціями.</p> <p>ПРН-4. Обґрунтовувати та управляти проектами, генерувати підприємницькі ідеї.</p> <p>ПРН-5. Планувати діяльність організації в стратегічному та тактичному розрізах.</p> <p>ПРН-6. Мати навички прийняття, обґрунтування та забезпечення реалізації управлінських рішень в непередбачуваних умовах, враховуючи вимоги чинного законодавства, етичні міркування та соціальну відповідальність.</p> <p>ПРН-7. Організовувати та здійснювати ефективні комунікації всередині колективу, з представниками різних професійних груп та в міжнародному контексті.</p> <p>ПРН-8. Застосовувати спеціалізоване програмне забезпечення та інформаційні системи для вирішення задач управління організацією;</p> <p>ПРН-9. Вміти спілкуватись в професійних і наукових колах державною та іноземною мовами.</p> <p>ПРН-10. Демонструвати лідерські навички та вміння працювати у команді, взаємодіяти з людьми, впливати на їх поведінку для вирішення професійних задач.</p> <p>ПРН-11. Забезпечувати особистий професійний розвиток та планування власного часу.</p>

Програма практики

Загальна характеристика підприємства (організації) та середовища його функціонування	Загальна характеристика підприємства має містити відомості про дату заснування, юридичну адресу, форму власності, організаційно-правову форму, місію та стратегічні цілі, а також коротку історію розвитку й визначення етапу життєвого циклу. Необхідно ознайомитися зі Статутом підприємства, оцінити його відповідність законодавству та визначити основні напрями діяльності й галузеву належність. Важливо проаналізувати порядок ухвалення управлінських рішень і внутрішні комунікації, побудувавши схему інформаційної мережі. Середовище функціонування підприємства слід описати через визначення рівня ринку, його типу та інтенсивності конкуренції, використовуючи модель «п'яти сил конкуренції» М. Портера. Додатково потрібно охарактеризувати зовнішні взаємодії підприємства з ключовими партнерами та оцінити його репутацію у бізнес-середовищі.
Управління організаційною системою підприємства (організації)	У межах дослідження необхідно проаналізувати організаційну структуру підприємства, визначивши її основні елементи та функціональні обов'язки працівників на основі положень про підрозділи й посадових інструкцій. Окрему увагу слід приділити характеристичі того структурного підрозділу, де здобувач проходить практику, а також сформулювати пропозиції щодо вдосконалення організаційної структури управління. Додатково потрібно вивчити організацію праці апарату управління, зокрема режим роботи керівника та секретаря, і підготувати зразки документів для проведення управлінських заходів. Важливо проаналізувати застосовувані методи врегулювання конфліктів і прийоми ділового спілкування в колективі. Також слід дослідити нормативні документи підприємства, що регламентують охорону праці та техніку безпеки.
Управління інформаційною системою, що використовується на підприємстві (в організації)	У межах роботи необхідно визначити інформаційну систему підприємства, вказавши її категорію, клас, вид і тип, та охарактеризувати її основні програмні компоненти й управлінські функції, які вона автоматизує. Потрібно проаналізувати ресурси й технології, що забезпечують її функціонування, а також встановити, які можливості Інтернету використовуються для підтримки бізнес-процесів. Важливим етапом є оцінка рівня безпеки інформаційної системи та комп'ютерних мереж підприємства. Також слід перелічити документи, що формуються автоматизованою програмою, та проаналізувати ефективність використання автоматизованих робочих місць фахівців. Завершальним кроком є оцінювання швидкості й якості обробки великих обсягів даних і визначення доцільності витрат робочого часу на виконання управлінських завдань.
Управління матеріально-технічною системою підприємства (організації)	У межах аналізу матеріально-технічної системи підприємства необхідно дослідити структуру необоротних активів, зміни в складі основних засобів та розрахувати показники їх технічного стану й руху, включно з коефіцієнтами придатності, зносу, оновлення та вибуття. Потрібно оцінити ефективність використання основних засобів за показниками фондоддачі, фондомісткості, фондоозброєності, прибутковості та проаналізувати динаміку оборотних фондів. Також слід визначити порядок і методи приймання продукції чи товарів, умови їх зберігання та процедури документального оформлення. Важливо охарактеризувати систему матеріальної відповідальності, порядок складання товарних звітів, проведення інвентаризацій та оформлення описів матеріальних цінностей. На основі проведеного аналізу необхідно сформулювати рекомендації щодо удосконалення управління матеріальними ресурсами підприємства.

Управління виробничо-технологічною системою (маркетинговою, операційною, збутовою, комерційною діяльністю підприємства (організації))	<p>У межах оцінки виробничо-технологічної системи необхідно проаналізувати обсяги реалізації, сезонність продажів, використання ресурсів, стан матеріально-технічного забезпечення та фактори формування асортиментної політики, доповнивши це оцінюванням конкурентоспроможності продукції. Важливо дослідити систему управління якістю: стандарти та регламенти, категорії продукції, планування виробництва, диференціацію цін, розподіл функцій контролю, технологічні й організаційні фактори якості та взаємодію зі споживачами. Далі слід оцінити цінову політику, визначивши чинники ціноутворення, методи розрахунку цін, еластичність попиту, рівень безбитковості та тип конкурентного ринку, а також сформувані пропозиції з її вдосконалення. Крім того, потрібно дослідити ефективність збутової та логістичної політики, включаючи структуру каналів розподілу, вибір постачальників, організацію матеріальних і інформаційних потоків, транспортні рішення та можливості автоматизації. Завершальним етапом є оцінка маркетингових досліджень: організації процесу, інструментів, методів, вибірки, графіка робіт, аналізу даних і результатів сприйняття продукції, що дає змогу розробити заходи з підвищення конкурентоспроможності.</p>
Управління соціально-психологічною системою підприємства (організації)	<p>У межах аналізу соціально-психологічної системи підприємства необхідно охарактеризувати підрозділ або посаду, що відповідає за управління персоналом, та дослідити кадрову політику, принципи роботи з персоналом і цілі розвитку кадрового потенціалу. Важливо проаналізувати структуру персоналу за ключовими критеріями, оцінити відповідність працівників кваліфікаційним вимогам і дослідити практику добору, відбору, прийняття та адаптації персоналу. Особливу увагу слід приділити роботі з кадровим резервом, з'ясувавши порядок його формування, критерії відбору кандидатів і принципи просування. Також необхідно оцінити структуру та динаміку фонду оплати праці, форми й системи оплати, діяльність щодо розвитку персоналу, включаючи навчання та підвищення кваліфікації. На завершення формуються висновки щодо ефективності кадрової політики, оцінюється результативність системи навчання та обґрунтовуються рекомендації щодо підвищення ефективності використання трудового потенціалу підприємства.</p>
Управління фінансово-економічною системою підприємства (організації)	<p>У межах аналізу фінансово-економічної системи необхідно дослідити обсяг і структуру поточних витрат, собівартість продукції та виконання планів зі зниження витрат, а також показники ефективності використання оборотних активів і джерел їх формування. Важливо оцінити ритмічність грошових потоків, здатність підприємства виконувати фінансові зобов'язання та результати управління оборотними коштами. Слід проаналізувати структуру власного капіталу, динаміку його змін, дивідендну політику та рентабельність підприємства, визначивши причини її коливань. Особливо необхідно оцінити організацію бухгалтерського обліку та підготувати пропозиції щодо її вдосконалення. На завершення розробляється план-прогноз фінансових результатів із визначенням потреби у фінансуванні розвитку, обов'язкових платежів і розміру необхідного прибутку на плановий період.</p>
Управління стратегічним розвитком підприємства (організації) та його конкурентоспроможністю	<p>Для оцінки стратегічного розвитку підприємства необхідно визначити підрозділ або посадову особу, відповідальну за формування та реалізацію стратегії, та провести аналіз чинної стратегічної системи. Важливо окреслити стратегічні зони господарювання за допомогою матричних методів і надати рекомендації щодо їх подальшого розвитку. Необхідно виконати SWOT-аналіз, урахувавши сильні й слабкі сторони підприємства, можливості та загрози зовнішнього середовища, і сформувані напрями вдосконалення стратегії. Слід обґрунтувати шляхи зміцнення конкурентних переваг підприємства. Завершальним етапом є підготовка стратегічної програми реалізації запропонованої стратегії.</p>

Управління інвестиційно-інноваційною діяльністю підприємства (організації)	У межах вивчення інвестиційно-інноваційної діяльності необхідно охарактеризувати підрозділ або посадову особу, відповідальну за її реалізацію, та проаналізувати існуючі інвестиційні проекти з розрахунком їх ефективності. Важливо оцінити доцільність фінансових інвестицій і дослідити інноваційні зміни, що відбулися на підприємстві відповідно до чинної класифікації. Слід визначити, чи відповідає продукція або послуги підприємства вимогам щодо «інноваційної продукції» згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність», а також оцінити можливість віднесення підприємства до інноваційних. Необхідно встановити перспективність та обґрунтованість формування інноваційної стратегії розвитку. Завершальним етапом є підготовка пропозицій щодо подальшого розвитку інвестиційної й інноваційної діяльності підприємства.
Соціальна відповідальність підприємства (організації)	Для оцінювання соціальної відповідальності підприємства необхідно проаналізувати його політику та програми КСВ, а також визначити їхню стратегічну спрямованість і результати реалізації. Слід установити ключові переваги та недоліки чинної програми та провести порівняльний аналіз із практикою інших аналогічних організацій. На основі отриманих даних формують матрицю пропозицій щодо вдосконалення політики соціальної відповідальності. Важливо визначити основні напрями внутрішньої та зовнішньої соціальної відповідальності, узгоджені зі стратегією підприємства. Завершальним етапом є обґрунтування рекомендацій щодо подальшого розвитку соціально відповідальної діяльності.

Методи навчання

При проходженні виробничої практики використовуються наступні методи навчання:

Інтерактивні	<ul style="list-style-type: none"> • Участь у нарадах, стратегічних сесіях, зустрічах керівників підрозділів, робочих групах і проектних командах підприємства. • Спостереження за діяльністю менеджерів різних рівнів з подальшим аналізом управлінських рішень, стилів керівництва та особливостей комунікацій. • Обговорення практичних управлінських завдань із керівником практики на підприємстві (вирішення проблемних ситуацій, аналіз управлінських кейсів). • Робота у команді над реалізацією управлінських, організаційних або маркетингових проектів (підготовка рекомендацій, планів, політик, регламентів). • Участь у плануванні діяльності підрозділів, стратегічному або оперативному прогнозуванні (за можливості).
Практичні	<ul style="list-style-type: none"> • Виконання індивідуальних професійних завдань відповідно до програми практики (аналіз системи управління, аудит процесів, робота з документами, оцінювання КРІ, аналіз ризиків). • Участь у практичній діяльності підприємства: опрацювання звітності, участь у маркетингових, фінансових, кадрових та інших управлінських процесах. • Збір, систематизація та аналіз первинної управлінської, маркетингової або фінансової інформації підприємства. • Підготовка аналітичних матеріалів, необхідних для прийняття управлінських рішень (таблиці, діаграми, графіки, економічні розрахунки). • Участь у розробленні або коригуванні стратегій, політик, методик чи планів підприємства (маркетингових, фінансових, кадрових, операційних).

	<ul style="list-style-type: none"> • Підготовка презентацій результатів виконаних завдань та пропозицій щодо вдосконалення системи управління підприємством.
Методи дистанційного навчання	<ul style="list-style-type: none"> • Відеозустрічі з керівником практики та представниками підприємства для консультацій і проміжного контролю виконання завдань (Google Meet, Zoom). • Онлайн-обговорення проблемних питань, що виникають під час проходження практики, з метою їх оперативного вирішення. • Подання проміжних матеріалів (аналізів, звітів, розрахунків) для перевірки через електронну пошту. • Отримання індивідуальних рекомендацій щодо вдосконалення виконуваних завдань у дистанційному форматі.

Стратегія оцінювання результатів навчання

Змістовий контент результатів навчання з практики	<p>Результати навчання з виробничої практики для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності D3 «Менеджмент» оцінюються відповідно до рівня 7 НРК та включають такі компоненти:</p> <p>Знання – здобувач вищої освіти демонструє глибоке розуміння сучасних концепцій і методів менеджменту, принципів функціонування підприємства (організації) та механізмів прийняття управлінських рішень. Він володіє знаннями щодо стратегічного, інноваційного, фінансового, операційного, кадрового та інформаційного управління, а також методів діагностики зовнішнього та внутрішнього середовища. Здобувач обізнаний із сучасними інструментами цифрового менеджменту, системами підтримки управлінських рішень, технологіями аналітики даних, управління проектами та ризиками. Розуміє принципи корпоративної соціальної відповідальності, етики ділових відносин і стейкхолдер-менеджменту.</p> <p>Уміння/навички – здобувач вищої освіти здатний виконувати складні управлінські завдання в умовах невизначеності, застосовуючи професійні методи аналізу, планування, організації та контролю. Він уміє: здійснювати стратегічний, фінансовий, операційний та інноваційний аналіз діяльності підприємства; проводити оцінювання конкурентоспроможності, ризиків, ефективності бізнес-процесів та управлінських рішень; працювати з управлінською, статистичною, фінансовою та нормативною інформацією, систематизувати її та формувати обґрунтовані висновки; розробляти та оптимізувати управлінські стратегії, програми розвитку, інноваційні рішення, політики підприємства; застосовувати сучасні цифрові інструменти: CRM-системи, ERP-платформи, системи бізнес-аналітики, інструменти Big Data та візуалізації даних; готувати аналітичні та управлінські документи, звіти, презентації та рекомендації для керівництва.</p> <p>Практичні навички охоплюють участь у підготовці управлінських рішень, розробці проєктів, удосконаленні організаційних структур, аналізі якості процесів та ефективності систем менеджменту.</p> <p>Комунікація – здобувач вищої освіти здатний ефективно взаємодіяти з керівництвом, працівниками підприємства, партнерами та стейкхолдерами. Він володіє навичками: ведення ділових переговорів і професійної комунікації; підготовки та представлення результатів аналітичної діяльності; аргументування управлінських рішень; участі у нарадах, робочих групах, проєктних командах; підготовки управлінських звітів, доповідей і презентацій.</p> <p>Здобувач уміє будувати взаємодію в міжфункціональних командах, налагоджувати комунікацію між підрозділами та презентувати результати роботи різним цільовим аудиторіям.</p>
--	---

	<p>Відповідальність та автономія – здобувач вищої освіти демонструє здатність: планувати та організовувати власну діяльність у межах виробничих і управлінських завдань; приймати відповідальні рішення, враховуючи ризики, ресурси та стратегічні цілі підприємства; здійснювати самостійний аналіз проблем і формувати варіанти їх вирішення; дотримуватися норм професійної етики, корпоративних стандартів і правил конфіденційності; ініціювати управлінські зміни, пропонувати інноваційні рішення та вдосконалення процесів; брати відповідальність за результати виконаної роботи та ефективність запропонованих рекомендацій.</p>
<p>Критерії оцінювання</p>	<p>Оцінювання результатів проходження виробничої практики здійснюється за бально-рейтинговою системою ДУІТЗ (максимум – 100 балів) з обов’язковим переведенням отриманих балів у національну шкалу та шкалу ECTS.</p> <p>Відмінно (A) – від 90 до 100 балів – здобувач вищої освіти повністю та якісно виконав програму практики, продемонстрував високий рівень професійних умінь, самостійності та відповідальності. Щоденник і звіт оформлені грамотно, повні та містять аналітичні матеріали. Відгук з підприємства – позитивний та відображає високий рівень виконання завдань.</p> <p>Дуже добре (B) – від 82 до 89 балів – програму практики виконано в повному обсязі, здобувач вищої освіти проявив достатньо високий рівень професійних компетентностей. У звіті та щоденнику наявні незначні недоліки, які не впливають на загальну якість. Відгук з підприємства – позитивний.</p> <p>Добре (C) – від 74 до 81 балів – основні завдання практики виконано, але окремі елементи подано без достатньої глибини або з незначними помилками. Документація оформлена правильно, проте містить окремі неточності. Рівень самостійності – достатній.</p> <p>Задовільно (D) – від 64 до 73 балів – програму практики виконано частково. У звіті та щоденнику присутні помилки, окремі завдання розкриті поверхово. Самостійність роботи – на середньому рівні. Є зауваження від керівника практики.</p> <p>Задовільно (E) – від 60 до 63 балів – завдання практики виконані не повністю, документація містить суттєві недоліки. Рівень практичної підготовки низький, спостерігається недостатня самостійність. Є зауваження щодо якості виконання робіт.</p> <p>Незадовільно з можливістю повторного складання (FX) – від 35 до 59 балів – здобувач вищої освіти виконав програму частково, звіт та щоденник оформлені з численними помилками, рівень практичних умінь недостатній. Відсутня або незадовільна характеристика з підприємства.</p> <p>Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни (F) – від 0 до 34 балів – програму практики не виконано. Документація відсутня або не відповідає вимогам. Здобувач вищої освіти не виконував завдання, не проявив самостійності та відповідальності.</p>
<p>Форма та методи контролю результатів проходження практики</p>	<p>У межах практики передбачено два основні види контролю – поточний та підсумковий, які забезпечують комплексну оцінку професійної підготовки здобувача вищої освіти та відповідність виконаних завдань вимогам програми практики.</p> <p>Поточний контроль – проводиться протягом усього періоду практики та спрямований на перевірку того, як здобувач вищої освіти виконує завдання, визначені програмою. У процесі поточного контролю оцінюється регулярність та якість ведення щоденника практики, відповідальність та самостійність здобувача вищої освіти, а також дотримання ним посадових вимог та правил на підприємстві. Важливою складовою поточного контролю є проміжні оцінки керівника практики від підприємства, які відображають фактичний рівень залучення здобувача вищої освіти до виконання</p>

	<p>професійних обов'язків.</p> <p>Підсумковий контроль – здійснюється після завершення практики та передбачає комплексну оцінку результатів виконаних завдань. Основними елементами підсумкового контролю є звіт з практики, щоденник практики, відгук з підприємства та презентація результатів або співбесіда з кафедрою – залежно від вимог наскрізної програми практики. Під час підсумкового контролю оцінюються повнота і якість аналітичних матеріалів у звіті, правильність оформлення щоденника, рівень професійної активності здобувача вищої освіти та його здатність аргументовано презентувати результати виконаної роботи.</p> <p>Оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти здійснюється за 100-бальною шкалою.</p>
--	--

Політика практики

Відвідування	здобувач вищої освіти зобов'язаний дотримуватися встановленого графіка проходження практики на підприємстві та виконувати всі завдання, визначені програмою практики. Пропуски робочих днів допускаються лише з поважних причин і підтверджуються відповідними документами. Усі зміни графіка узгоджуються з керівником практики від університету та підприємства.
Дотримання принципів академічної доброчесності	під час проходження практики здобувач вищої освіти повинен дотримуватися норм академічної доброчесності: не допускати фальсифікації даних, плагіату, списування, перекручення результатів діяльності підприємства та неправдивого відображення виконаних завдань. Звітні матеріали мають бути оригінальними та відображати реальні результати практичної діяльності.
Умови зарахування пропущених занять	у разі пропуску робочих днів або невиконання частини завдань програми практики здобувач вищої освіти повинен відпрацювати пропущений обсяг роботи у строки, погоджені з керівником практики від університету. Невідпрацьовані пропуски та ненадання звітної документації у встановлені строки є підставою для нарахування балів за фактично виконаний обсяг або незарахування практики.
Інші умови	під час проходження практики здобувач вищої освіти зобов'язаний дотримуватися правил внутрішнього трудового розпорядку підприємства, норм охорони праці, техніки безпеки та етики професійної поведінки. Здобувач вищої освіти повинен своєчасно вести щоденник практики, регулярно консультиватися з керівником практики та надавати проміжні результати роботи. У разі виникнення проблемних ситуацій здобувач вищої освіти повинен негайно повідомити керівника практики від університету.

Рекомендовані джерела інформації

Базова література	<ul style="list-style-type: none"> Білорус Т.В. Практикум з менеджменту: навч. посіб. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2020. 185 с. Кравчук І.І., Тарасович Л.В., Лавриненко С.О. та ін. Менеджмент: навч. посіб. / за ред. І.І. Кравчука, Л.В. Тарасович. Житомир: Поліський національний університет. 2024. 384 с. Кундицький О.О. Менеджмент: навч. посіб. Львів: ПП «Магнолія 2006». 2024. 316 с. Пічик К.В., Храпкіна В.В. Менеджмент: навч. посіб. Київ: Києво-Могилянська академія, 2021. 459 с
--------------------------	---

	<ul style="list-style-type: none"> Сидоров О.А., Альошина Т.В., Фісуненко Н.О., Сидорова Е.О. Менеджмент і адміністрування: підручник. Дніпро: Арт-Прес. 2023. 352 с. Шкільняк М.М., Овсянюк-Бердадіна О.Ф., Крисько Ж.Л., Демків І.О. Менеджмент: підручник. Тернопіль: ЗУНУ. 2022. 258 с.
Методичні рекомендації та розробка викладачів	<ul style="list-style-type: none"> Наскрізна програма практики за освітньо-професійною програмою «Менеджмент» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності Д3 Менеджмент: ОПП «Менеджмент» / Укладачі: О.В. Станіславик, О.П. Чукурна, Т.М. Тадаскіна ДУІТЗ, 2025. 26 с. Менеджмент: навч. посіб. / І.І. Соколи, О.В. Станіславик та ін.; заг. ред. С.В. Філіппової, М.А. Юдіна. Одеса: Бондаренко М.О., 2019. 652 с.
Інформаційні ресурси	<ul style="list-style-type: none"> Офіційний сайт Державної митної служби України. URL: https://customs.gov.ua/. Офіційний сайт Державної Служби Статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/. Офіційний сайт Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України. URL: https://me.gov.ua/.

Рік введення силабусу – 2025 р.	Затверджено рішенням кафедри менеджменту та маркетингу (Протокол № 11 від 27.06.2025 р.)	
	В.о. завідувача кафедри	 Людмила ГАЛАН
	Гарант освітньої програми	 Тетяна ТАРДАСКІНА
	Викладач:	 Олена СТАНІСЛАВИК